

DOLENJSKI
RAZGLEDI

Številko uredil: Milan Markelj

V tej številki sodelujejo:

Karel Bačer Marinka Dra-
žumerič Tone Jakše Mar-
janca Kočevar Ladislav Le-
sar Milan Markelj Jožica
Medle Mark Melan France
Režun Ivan Zoran

JOŽICA MEDLE: Krka, akril

Ivan Zoran:

Kam
z ljubiteljstvom

V obdobju samoupravnega organiziranja kulture je bila ljubiteljska kulturna dejavnost, povezana v ZKO, neposredno pod okriljem kulturne skupnosti, pravzaprav eden njenih pomembnih konstitutivnih delov. Skupščina te skupnosti je vsako leto obravnavala denarno ovrednoteni program ljubiteljske dejavnosti in ga največkrat v predlagani obliki tudi potrdila. To je seveda pomenilo, da je zagotovila tudi denar za izvajanje. Sistem je bil torej tak, da je ZKO, če govorimo samo o njej, natančno vedela, na koga se mora v danem trenutku obrniti. Ali če povemo drugače: poznala je svoj položaj in mesto v samoupravnih hierarhijah.

Tako so minevala leta, petletke in kdove kako še imenovana obdobja, zdaj nekoliko boljše pa spet slabša za kulturo. Odnos do kulture se je spreminjal od naklonjenosti do zavračanja, in sicer tudi zato, ker so kulturo vse prevečkrat obravnavali bolj kot strošek. Če je le malo bolj zaškripalo

v gospodarstvu, iz katerega se kultura vseskozi napaja, je bil ta »strošek« že, in pogosto prvi, na udaru. Ali naj je že bilo, kakor je pač bilo, je hkrati tudi res, da je kultura ne le preživela kleščanje in skubljenje, temveč celo naredila nekaj korakov naprej. Razumljivo, da ji je to lahko uspelo zaradi nekaterih njenih tako rekoč prirojenih lastnosti, kot so zaupanje vase, izjemna notranja moč in volja ter zagnanost, vztrajnost in trdoživost. To velja še posebej za ljubiteljsko kulturo, ki se že od nekdaj napaja in živi bolj iz lastnega entuziazma in človekovih potreb po, recimo, duhovni terapiji, kot pa od denarja, čeprav povsem brez njega tudi ta ne more dolgo trdno stati na nogah. Dosežki so torej kljub temu bili, resda ne vsi tako strašno pomembni, vendar dovolj vidni, da jih ni bilo nikoli moč prezreti.

Pri tem je treba poudariti, da je imela ljubiteljska kultura v ne tako majhnem številu občin v Sloveniji in, razume se, tudi v širši Dolenjski, zlasti še

tam, kjer ne premorejo poklicnih kulturnih organizacij za to ali ono področje, vseskozi ne samo opazno, ampak tudi glavno, prevladujočo vlogo in bi bilo kulturno življenje brez nje hudo siromašno.

Res, da spada v ljubiteljsko kulturo še marsikaj drugega kot samo to, kar gojijo društva, skupine in drugi in kar se na višji, recimo občinski ravni predstavlja kot dejavnost ZKO. Vendar je tudi res, da je moč spremljati, spodbujati in načrtno razvijati ali usmerjati predvsem tisto, kar se dogaja pod okriljem ZKO, organizirano. Kajti organizacija navsezadnje ni samo nekaj, kar poskuša združevati in navezovati nase, to pa je za nekatere tudi zoporno, marveč tisto, kar daje občutek varnosti in ima denar. In kot so se v ZKO vseskozi bolj ali manj varno počutila društva, skupine in posamezniki, ki so se ali se še ukvarjajo z ljubiteljsko kulturo, tako se je ZKO sama počutila v kulturni skupnosti. Kulturna skupnost je bila tista instanca, kjer sta se opredeljevala vloga in pomen ZKO oziroma ljubiteljske kulture in kjer se je ta širše potrejevala, oziroma je bila prostor, v katerem se je budno bdelo tudi nad ljubiteljsko kulturno dejavnostjo in se je vedelo, v čigavih rokah je njena usoda. Ko pa se je sredi minulega leta začel samoupravni sistem rušiti in je na začetku letošnjega leta dokončno vzelo tudi kulturno skupnost, je ZKO postala panična. Nenadoma je ostala brez varnega in trdnega okrilja in začela se je spraševati, ali morda ne prihaja konec tudi zanjo. Takšni občutki so jo prevzemali zlasti še zato, ker ob prenosu vsega, kar je bilo prej v pristojnosti kulturne skupnosti, na občinsko oblast ni bilo takoj jasno, kaj bo z nadaljnjim financiranjem. Nekateri, ki jih je dobil strah pred neznanom usodo najbolj v pesti, so že »videli« razpust ZKO, konec ljubiteljske kulture. Izkazalo pa se je, da se je ta strah širil predvsem iz pisarn ZKO, ker so se tam zaposleni zbrali za službo, ne pa iz vrst samih ljubiteljev. Tako to na srečo ni kdove kako vplivalo na njihovo dejavnost, da bi se, denimo, njen polet kaj bistveno zmanjšal. Medtem so se zadeve toliko razčistile, da ni bilo treba nikomur več gledati v prihodnost s črnimi mislimi. Denar za ZKO oziroma za ljubiteljsko kulturo je pritekal še naprej, javnosti pa je bilo sporočeno, da je nastopilo tako imenovano prehodno obdobje, v katerem naj bi pripravili model, v katerem bo prostor tudi za ljubiteljsko kul-

turo. Prehodno obdobje se je nadaljevalo tudi po volitvah in bo prav gotovo trajalo še nekaj časa, čeprav se nova demokratična oblast trudi in išče ustrežnejše rešitve od sedanjih. Kakšno mesto je v teh rešitvah predvideno za ljubiteljsko kulturo in še posebej za ZKO, ali bo ta organizacija, ki se je v obdobju oblikovanja političnih strank oklicala za nestransko, ali bodo tudi zanjo poiskali nadomestno rešitev, boljšo in ustrežnejšo organiziranost, o tem pa zaenkrat ni prišlo na svetlo še nič jasnega in otipljivega. Minister za kulturo dr. Andrej Capuder je sicer že večkrat omenil, da se pripravljajo zakoni, ki bodo novo interpretirali kulturo in bo v nji zajeta tudi ljubiteljska kultura, v kakšne vrste zakonih pa bo slednja obravnavana, ni povedal še ničesar. Je pa, sodeč po tistem, kar je povedal 15. oktobra v Novem mestu med pogovorom z novomeškimi kulturniki, ljubiteljski kulturni dejavnosti precej naklonjen. Menil je, da je to obliko kulture treba gojiti še naprej, saj bi sicer marsikje res ostali brez vsakršne kulture, nagibal pa se je k temu, da bi jo financirale občine.

Sistema, ki naj bi ukinil prehodno obdobje in začasne rešitve nadomestil s trajnejšimi, še ni, niti grobi obrisi še niso celovito nakazani. Kakršen pa že bo, gotovo ne bo takšen, da bi vsem ustrezal, predvsem pa vsem zagotavljal toliko denarja, kolikor ga bodo potrebovali. Tako ni bilo še nikoli, tudi v za kulturo najlepših obdobjih ne, zato je bilo treba za izvajanje programov, izpeljavo akcij, še posebej pa za širitev dejavnosti iskati dodatne vsote. Pri dobrotnikih, imenovanih zdaj mecenji, zdaj sponzorji. Ti dve obliki podpiranja kulture se tudi v današnjih časih ne le ohranjata, ampak postajata marsikje celo prevladujoči. O tem nas kar naprej prepričujejo imena tistih, ki so omogočili to ali ono prireditev, koncert, likovno razstavo, izdajo kataloga, knjige, izvedbo srečanja. Ne prispevajo malo in čedalje več jih je, predvsem zasebnih podjetnikov. Ali to pomeni, da prehaja tudi usoda ljubiteljske kulturne dejavnosti čedalje bolj v roke mecenov oziroma sponzorjev in da bo za to dejavnost čedalje manj skrbela država? Najbrž še ne, res pa je, da bo morala oblast pri utrjevanju sistema za kulturo upoštevati tudi ta vidik vzdrževanja kulture in tistim, ki kulturo podpirajo, priznati olajšave pri davkih in drugih dejavcih.

Tone Jakše: Kje visijo Tršarjevi portreti?

Marijan Tršar

Prof. Marijan Tršar, grafik, likovni kritik in publicist, se je rodil leta 1922 v Dolenjskih Toplicah. Končal je ljubljansko Akademijo za upodabljajoče umetnosti in grafično specialko. Kot likovni kritik se je uveljavil predvsem s prispevki v Naših razgledih in Delu. Letos je bil mentor slikarske kolonije na Srečanju v moji deželi v Dolenjskih Toplicah. Njegova življenjska pot pa je zanimiva tudi zato, ker je eden od ustvarjalcev, ki je šel skozi tako dolgo prikrivani pekel povojnega obračuna z nasprotniki partizanskega boja.

— **Gospod Tršar, na Dolenjsko vas vežejo že zelo zgodnji spomini, mar ne?**

No, bolj zgodnji me res ne bi mogli, saj sem bil rojen v Dolenjskih Toplicah, v zgornjem koncu vasi, na Taboru smo rekli, če se prav spomnim. Pozneje smo stanovali v Kastelčevi hiši ob tedanjem leselem mestu čez Sušico. Oče je bil Notranjec iz Logatca. Imel je sicer grmsko kmetijsko šolo, a je bil po sihi razmer finančar. Nič kaj ni bil zadovoljen s svojo službo, še posebej ne z rubeži, ki jih je moral hočeš nočeš opravljati. Presrečen je bil, ko smo šli v Ljubljano, kjer je bil potem na carini. Mati je bila Dolenjka iz Zaloga, kjer sem pri sorodnikih preživel nekaj prelepih počitnic.

— **Se torej štejete za Notranjca ali Dolenjca?**

Po srcu sem bil vedno Dolenjec. Toplice so bile in so še zakladnica mojih rosnih spominov. In tudi prirozišča obeh mojih knjig, ki sem jih napisal za otroke. Tam se je izteklo devet nepozabnih let otroških iger v Podžlebu, na Sušici v Brezniku, na Cvilbljah in na trgu pred stoletno cerkveno lipo. Pa tudi malce bolj resnih stvari, denimo sokolskih nastopov in tekmovalni. Nadučitelj,

sokol, je pametno vozil z župnikom: v nedeljo dopoldne najprej maša, popoldne pa sokolski nastop, in obe »stranki« sta bili zadovoljni. Kajpa je bilo v Ljubljani hudo drugače in pobožni oče me je pri priči rešil sokolstva.

— **Kako se je oblikoval mlad intelektualac v takratni Ljubljani?**

Hodil sem na klasično gimnazijo, ki je veljala za dokaj zahtevno šolo. Že v tretji sem »zagrešil« prve pesmi. V kongregacijskem krožku, ki ga je vodil literat prof. Jože Lovrenčič, sem dobil prve napotke in ocene. Vse je kazalo, da se bom posvetil literaturi. Tudi v prvem almanahu Pregled, ki smo ga izdali v šesti gimnaziji, sem poleg ilustracij objavil črtico. Za slikarja pa sem se odločil zares v trenutku: zagledal sem sliko Vače v snegu, delo Zupančiča, kolege iz našega krožka, in vedel, da bom slikar pa nič drugega. Krožek je vodil sošolec Kremžar, tudi sem obetajoč pisatelj, a še boljši organizator in literarni kritik. Pri njem se je sestajal naš čedalje številnejši literarno-likovni krožek.

— **Kdo je potem usmerjal vaše prve slikarske korake?**

Prvo razstavo smo imeli leta 1938. Pobahali smo se seveda, kot se začetnikom spodobi, s samimi oljnimi slikami. Pa je prišel arhitekt Gajšek in nam brž prirezal perutnice: »Ja, fantje, kje so pa vaše risbe?« Odprl nam je oči, da brez zavzetega risanja ne bo napredka. Na razstavi leto pozneje sem imel že povečini risbe in linoreze, le nekaj pastelov in olj. Kremžar je tedaj pripeljal slikarja Božidarja Jakca. Očitno ga je pritegnila naša mladostna zagretost. Pofotografiral je vso razstavo in nas pohvalil: »Fantje, le tako naprej! Če potrebujete nasvetov, pridite — moja vrata so vam odprta!« Si lahko predstavljate naše veselje? Kot bi boga zagrabil za brado!

— **Vam je Jakac pozneje dosti pomagal?**

Več kot mnogo, pravzaprav ogromno v tistih časih, ko ni bilo doma nobenih likovnih šol. Res je, Jakac je bil kompleksna osebnost, kot človeka in umetnika so ga zelo različno presojali. Toda dejstvo ostane, da je bil v svojih praških letih pri samem vrhu naprednih ekspresionističnih iskanj, pa čeravno je pozneje zelo nerad sprejemal moderne »novotarje«. Tudi sam sem ga strašno prizadel, ko sem se v specialiki odločil za secesijo od realizma v moderno. V njegov atelje sem hodil na korektore, tudi risal sem tam in skupaj smo hodili risat v naravo. Ko je leta 1943 odšel v partizane, sem poskusil srečo pri slikarju Pavlovcu, a žal so Nemci potegnili mejo pred Ježico in nisem več mogel do njega. Tako kot mnogim mladim mi je potem ostala šola kiparja Franceta Goršeta, izvrstnega kiparja in nič slabšega pedagoga. V gimnazijskem krožku »Žar«

smo pripravljali nov almanah, a ko se je tam zataknilo, smo se ga resno lotili kar sami. V tem naj bi objavili Balantičeve pesmi, za katere sem že napravil večino ilustracij. Žal so ti lepi načrti padli v vodo — izbruhnila je aprilaska vojna.

— **Kako ste v vaši generaciji sprejeli začetek vojne in okupacije?**

Mladina je bila vsa proti nacizmu in Hitlerju. Prostovoljci smo se odpeljali prek Novega mesta in Karlovca v Zagreb, da bi se, če bi bilo treba, borili v bosanskih hribih ali kjerkoli. Žal je bil propad Jugoslavije prehiter in v zagrebški kasarni so nas zajeli ustaši. Res so nas potlej spustili domov, toda pot prek hrvaškega Zagorja do Dobove je bila trnova. V vsaki vasi nas je pričakala nahujšana množica in nas pošteno prebunkala.

— **So bile strani takrat enako razporejene kot ob koncu vojne?**

Nekako uradno velja, da je prostovoljce organizirala KPS, toda moja izkušnja je drugačna. Od svojih »rdečih« sošolcev se ne tja ne nazaj ne spomnim nobenega, srečeval pa sem mnoge bivše kolege iz katoliških društev. Morebiti je to zgolj naključje, a se je moj »rdeči« prijatelj Jože norčeval iz mene, da grem branit gnilo Jugoslavijo. Bi smel sklepati, da sta bili dve frakciji v tedanji partiji — »stalinska«, ki se je držala pakta s Hitlerjem, in druga, bolj »jugoslovanska«, ki je šla v prostovoljce? Lahko si predstavljate potem moje razočaranje, ko sem prišel v mamin Zalog in izkusil, da so kmetje vsi po vrsti za Hitlerja. »Hitler bo že pokazal gospodom!« so nekako tlačansko puntarsko privoščili inteligenci in duhovnom, ki so bili prvi na udaru nemških selitev. Hodili so do Nemcev, ki so bili pod Trško goro, in moledovali, da jih zasedejo namesto Italijanov. Zastonj je bilo dopovedovanje, da je vsaka okupacija narodna nesreča, a da je vseeno bolje pod Italijani. Prekipelo pa je, ko sva z župnikom Komljancom snela Hitlerjevo zastavo z zaloškega zvonika. Prijatelji so mi prišepnili, da me name ravajo domačini izročiti Nemcem. Ni bilo časa za obotavljanje. Ponoči sem se s kolesom izmuznil v Ljubljano.

— **Kako je pozneje prišlo do takih zasukov?**

Mislím, da bi morali nepristranski zgodovinarji poiskati odgovor na vprašanje, kako se je moglo zgoditi, da so ljudje, ki so tako globoko sovražili, že huje, zaničevali okupatorske Italijane, že čez dobro leto vzeli od njih orožje. In ali ni treba iskati razloge za to v poboju toliko naših ljudi s strani partizanov v tistem letu, ko še ni bilo nobenih »belih« vaških straž? Sam sem osebno poznal štiri take žrtve, ki resda niso bile za komuniste, bile pa so tudi proti okupatorju. Da si lahko nič kriv vnaprej obsojen, sem prvič zaslutil, ko me je jeseni pred univerzo ustavil sošolec: »Kaj pa ti, ali se ne mis-

liš organizirati proti okupatorju?« je hotel vedeti. »Daj no daj, Dušan, jaz sem organiziran že od prostovoljstva naprej! Kje si bil pa ti takrat?« Prelišal je zbadljivo in mi odbrusil: »Tisto nič ne velja, če nočeš biti z nami, si izdajalec!«

Govorim, kot vidite, iz lastne izkušnje, le nerad sem se zanesel na tujo informacijo, še manj na propagando. Prav zato iz srca želim, da bi objektivna zgodovina, če je res etnološka, se pravi, ne zgolj dogajanja, marveč njihove globlje vzroke iščoča veda, začela raziskovati prav te usodne notranje vzgibe na začetku okupacije, ki bi — o tem sem prepričan — močno poglobili naše sedanje poznavanje pravih vzrokov bratomornega pobiranja.

— **Ali ni ta zagrizena razdeljenost zastrašujoča? Smo Slovenci res narod izdajalcev?**

Moram povedati, da sem bil prav v tistih prelomnih mesecih drugega leta vojne pobran v Gonars, kjer sem pod šotorom prenašal vročino in lakoto. In, hvala bogu, vse to lažje trpel kot večina mojih sotrpinov, ki niso mogli iskati pozabe v risanju. Ves dan sem, na soncu ali v redkih lisah sence, lovil obraze in postave taboriščnikov ali pa izrisaval na koščke papirja od paketov enolično ravnic s cerkvenim stolpom vasice v ozadju. Kot prostovoljec sem izkusil, kolikšen pogum je potreben, da se drzneš upreti okupatorjevemu vojnemu stroju. Na dnu srca sem občudoval vse tiste, ki so se to upali, ne glede na njihovo prepričanje. Nikoli nisem partizanstva v celem enačil s komunisti, saj sem vedel, da se je največji del partizanov iskreno odločil za borbo proti okupatorju, da pa je partija to njihovo domoljubnost izkoristila za svoje cilje. Posebno tisti naši ljudje, ki niso nič vedeli za ideološke poboje nedolžnih na začetku vojne na Dolenjskem in Notranjskem, denimo Primorci, Štajerci, Gorenjci, so v veliki večini postali partizani iz resnične želje po svobodi, ne po revoluciji. Toda kako razumeti nasprotno stran? Smo Slovenci v resnici narod izdajalcev, saj je bilo domobrancev najmanj toliko kot partizanov? In povrh tega, ali smo res tudi najbolj neumen narod, saj so se ti »borili za Hitlerja«, kot trdi sedanja zgodovina, še potem, ko so njegovo potapljačo se barko zapuščali že vsi v Evropi? In še bolj nerazumljivo in proti vsaki pameti — število domobrancev je naraščalo prav do konca. Bo našla nepristranska zgodovina na takšen paradoks boljše razlago od sedanje uradne?

— **Kako to, da ste se po koncu vojne tudi vi umaknili na Koroško?**

Čeravno nisem bil vojak — streljati sem se učil šele po vojni, ko sem služil vojaški rok — si nisem delal utvar, da mi bo kot ideološkemu nasprotniku prizaneseno z najhujšim. In še posebej zaradi prijateljstva z Balantičem pa ilustrir-

ranja njegovih pesmi. Za dosti manjše grehe so tedaj izgubljali glave.

— Kakšno je bilo vaše prijateljstvo z Balantičem?

Bila sva prijatelja v polnem pomenu te besede. Pa tudi z drugimi iz našega krožka. Videvali smo se malone vsak dan, debatirali o umetnosti, kovali velike načrte, brali poezijo in prozo, poslušali glasbo. Balantič se je po nemški okupaciji Gorenjske kmalu preselil v Ljubljano. Komaj se je prebijal iz dneva v dan in pomagali smo mu, kolikor nam je bilo mogoče. Bil je precej slabotnejši od mene, ko je bil na koncu julija dan pred menoj odpeljan v Gonars. Žal vse do oktobra nisva prišla skupaj. Ker iz Gorenjske ni bilo moč dobivati paketov, je ta čas dobesedno stradal kot pes. Po prejšnje leto prestanih pljučnicah je bil na robu preživetja. Kdaj in zakaj se je oddalnil od svojih »rdečih« tovarišev, tedaj nisva govorila. Dobro pa se spominam, kako mi je, ko sva končno ležala na skupnem pogradu, zaupal svoje spoznanje, da je za svet odrešila edino Kristusova filozofija ljubezni. Leto pozneje, že v Ljubljani, pa je prišel do prepričanja, da se je treba boriti proti boljševičskemu komunizmu. Vendar se tedaj še ni odločil za vojaka. Zakaj se je potem premislil, ne vem. Toda vojak je ostal tudi po propadu Italije, ko se je s prijatelji rešil iz Pudoba. Zastonj sem mu prigovarjal, naj pusti vojsko, saj bo narodu veliko več koristil kot pesnik. Ni me poslušal. Odšel je v Grahovo in tam končal v ognju.

— Kako ste prišli nazaj iz Koroške?

V Vetrinju sem po naključju srečal Ivana Hribovskega, dominsvetovskega pesnika. Z njim sem se tistega usodnega ponedeljka vračal v Pliberk. Želel sem priti v Italijo, kakor so nam rekli, in od tam s sestro, ki je bila v Gorici, oditi v svet s trebuhom za kruhom. Kako čudno se včasih poigra usoda. Ambulantni avtomobil, s katerim smo se peljali, nam je odpovedal in angleški tank, ki je vozil na koncu kolone, je odbrzel mimo. Če bi vedeli, kam gremo, bi se brez težav obrnili in se rešili. Tako pa smo se z vso ihto gnali za Angleži — partizanom v roke. O tej kalvariji je bilo že marsikaj napisane in še dosti bo. Tragedija tisočev ljudi, povečini mladih vojakov in civilov, moških in žensk, otrok in celo dojenčkov bo gotovo še desetletja prožila odzive in raziskave. Bo pa bržčas tudi trajna spodbuda za umetniška pričevanja o tragičnih usodah in naključjih v tem najbrž največjem masovnem pomoru v slovenski zgodovini.

V Teharjah se je moral vsak pod grožnjo smrti javiti ob okencu komandne barake, da ga popišejo. Vse, ki niso bili mladoletni ali so bili domobranci še pred letom 1945, so hagnali na odprt »apelplac« med barakami. Mladoletne so stlačili v barako A, tiste »po petinštiridesetih« pa v barako B. Ojevece z apelplaca so večer za večerom s kamioni odvažali v smrt, bejevece in ajevce pa prihranili za natančnejša pretresanja.

— Kako ste kot intelektualci videli dogajanja okoli sebe?

Najbrž bo zvenelo neverjetno, da je tisti končni občutek ali bolje, življenjsko spoznanje, ki se mi je izkristaliziralo iz nešteti, povečini krutih doživetij tega jetništva, nekakšna na novo vznikla vera v tisto »lučko dobrega«, ki tli v vsakem človeku. Kajti ob vsem ukaznem poniževanju, mučenju, sadističnem izživljanju nad nemočnimi sem povsod našel posameznike, ki so kljub nevarnosti zase upali pokazati, da gledajo tudi v ideološkem sovražniku trpečega človeka. Tak je bil (menda slavonski) partizan, ki mi je, opotekajočemu se v nočni koloni, nekje pri Mislinju ponudil vodo. Tak je bil vojak, ki me je bolj narahlo suval s puškinim kopitom in mi šepnil: »Kriči! Vpij čim glasneje! Jaz te moram mlatiti!« Nemočnega človeka, ne pa »prekletega izdajalca«, je videl v meni partizanski bolničar Tone. In ni malo tvegala udbovski oficir Miran, ki me je zaradi spomina na »risarja iz Gonarsa« rešil smrti, ko me je poslal v barako B. Njemu se imam zahvaliti, da sem začel risati, najprej drobniarje za stenčes, potem pa portrete partizanov.

Že v Gonarsu sem ugotovil, da risanje ni le terapevtska tolažba v težkih prilikah, marveč da si kot slikar tudi za okolico vedno nekaj drugačnega od večine. To sem prebral z obrazov najbolj brezsrčnih stražarjev v lagerju. Ko sem jih na ukaz narisal, so se nekako omečili do mene. Risal sem vse po vrsti, od vojakov do kaj vem katerih sarž. Vse dokler ni nekega popoldneva, ko sem risal bolničarja Toneta, stopil v barako zastavnik in ga nadrl: »Če bi to belo svinjo ubil, bi ti dal dopust! Da pa se takole pogovarjaš z njim, ti ne bom nikoli odpustil!«

Po tistem sem moral za nekaj časa risanje prekiniti, ostalo pa mi

je več časa za skiciranje sotrpinov v barkah.

daj pomenil žig »izdajalca« in »ideološkega sovražnika«. Kljub temu da sem imel kar precej risarskega znanja, dvomim, da bi bil sprejet na likovno akademijo brez posredovanja mojega učitelja Jakca. Ko pa sem dobil v prvem letniku celo nagrado za risanje glave, je bila reakcija mojih partizanskih sošolcev oster protest na rektoratu. Za vedno je bilo konec priznanj. Moral

— Vendarle ste vse grozote Teharij preživeli. Kako vam je to uspelo?

Masovnemu odpeljavanju smo se v obeh barakah le izognili, so pa po malem še izginjali posamezniki. V roke nam je prišel časopis — mislim, da je bil od 4. avgusta — z objavljeno amnestijo za vse razen za organizatorje in vodje domobranstva, ki bodo prišli pred sodišča. Kako so zažarele oči sotrpinu juristu! »Fantje, zdaj smo rešeni! Zdaj so juristi vzeli vse v roke. Boste videli, zdaj bo šlo po paragrafi!« Ubogi idealist! Zdaj počiva v bogve kateri grapi pri Brežicah. Zakaj malo zatem so nas postrojili pred barakami. Odrbali so vse z gimnazijami in intelektualnimi poklici. Že prvi večer so jih odpeljali za dva kamiona. Z naslednjim bi moral tudi jaz. Pa mi je pred kamionom pomignil komandant Rudi, naj počakam, da bo moja prošnja drugi dan rešil Miran. Že prej sem bil namreč oddal prošnjo za izpust, pa oficirja ni bilo v taborišču. To je bil zadnji kamion. Poslej ljudi niso več odpeljavali v smrt. Bil sem rešen, toda domov sem prišel med zadnjimi.

— Kakšne posledice pri nadaljnjem študiju in pri delu je imela vaša preteklost?

Samo kdor je sam preživel tista leta, si more predstavljati, kaj je te-

sem prekiniti študij in iti služiti vojaščino. Mislim, da je skoraj nemogoče opisati, kaj pomeni, če si državljan »druge« ali celo »tretje« vrste. Se toliko manj, če si umetnik. Napraviš, denimo, ilustracije — po tvojem prepričanju dobre — pošlješ po lastni presoji uspelo sliko, grafiko na razstavo, pa te zavrnejo. Le kdo bi mogel natanko presoditi, ali gre za zavrnitev zares nekvaletnega dela ali zgolj za ideološko maščevanje? Umetnost se ne da tehtati na grame in vemo, da se da z njo še lažje manipulirati. Podobno se ti godi pri priznanjih, nagradah, štipendijah, pri vabilih na pomembne razstave, pri izdajah knjig in katalogov, pri publiciteti nasploh. Le kdo bi mogel z gotovostjo dokazati, da je bil leta in leta potisnjen v molk zaradi starih grehov in ne zaradi lastne nesposobnosti, nekvaletnosti svojega dela? Hočeš nočeš začneš dvomiti o svoji uspešnosti in nadarjenosti.

Bržčas je bil tudi eden od podzavestnih vzrokov, da sem se poskusil še na drugih področjih, v likovni kritiki, esejistiki in literaturi. Velika mera donkihotstva pravzaprav, saj je znano, da je bila tiskana beseda še večji tabu za vse izobčence kot likovna govorica! Pa vendar sem ravno zaradi te svoje dodatne sposobnosti po mnogih peripetijah postal učitelj na likovni akademiji: bil sem pač med redkimi edini, ki ni bil samo slikar in grafik, marveč je znal o tem tudi kaj povedati.

— Kako na spremembe v družbi gledate danes?

Ne glede na različne presoje značaja današnjih sprememb se mi zdi najpomembnejše to, da lahko ljudje spet svobodno izražajo svoje prepričanje. In kajpada — v parlamentarnem sistemu — da sta si vlada in opozicija trajna, pa čeprav izmenjavajoča se medsebojna korektiva, ki nadzorujeta drug drugega. Zakaj boleče izkušnje preteklih dobe so nas izučile, da se v enopartijskem sistemu skorumpira vsaka, morebiti tudi dobronamerna ekipa. Vesel sem, da se bomo Slovenci spet uveljavili kot enoten narod — vzlic različnim pogledom na svet — ne več deljeni na zaslužne in nezaslužne po kriterijih preteklosti, ampak zgolj po tem, koliko kdo doprinaša narodni skupnosti. Le tako imamo upanje, da bomo ohranili narodno identiteto, ki je danes na usodni preokretnici, ko naj bi končno zaživel svobodni v lastni državi.

— Boste sedaj svoja dela, ki so se vam ohranila iz Teharij, skupaj s spomini izdali v posebni publikaciji?

Ob vrsti risb iz Teharij imam že dolgo napisane dokumentarne spomine. To so tako boleče strani narodove zgodovine, da jih ne bi želel objaviti prej, dokler jih ne bom izpopolnil do želene objektivnosti, pa tudi umetniške ravni, ki bo dostojna veličine te tragedije. Ne bi se želel zadovoljiti samo z ilustrativnim opisovanjem, le z dokumentarnim pričevanjem. Take dokumentarne fragmente pa bom dal na razpolago kot svojo dopolnitev, ko bo prišlo do izdaje zbirke spominskih zapisov.

JOŽICA MEDLE: Prapreče, akvarel

Mark Melan: O ženskih očeh

Včasih sem blazno rad sanjaril
o lepih ženskih očeh.
Najbrž res nisem nič vedel
o inflaciji in terorizmu
in o ontološki diferenci.
V novemberskih dnevih sem hodil okoli,
čudovito žalosten,
nasploh včasih in žalosten.
Zdaj pa Delo jutraj,
knjiga zvečer,
skladovnica knjig, dragi moji,
samih prekleto dobrih knjig!
V postelji se pretegnem
in predno ugasnem luč,
z nasmeškom pomislim,
da sem včasih blazno rad sanjaril
o lepih ženskih očeh.

France Režun: Nad menoj so bili oblaki

Padal sem v temo
in nad menoj so bili samo oblaki,
prav takrat,
ko so blagoslavljali življenja
in pomagali k uresničitvi.

Nič zato,
če jih je za tem izpraznil veter,
bili so
in z menoj
in dovolj,
da sem se lahko

vrnil.

Nekaj malega o smrti

Pravzaprav bi moral biti besen,
zelo zelo jezen,
ker ne bom doživel svoje smrti
od zunaj in nevpleten
in ne bom imel časa
premisлити velikega spoznanja:
več luči in podobno.

Grizljam to misel in travico.
popoldne na Marofu.
Od tu je moja mladost
izsanjala mesto in ljudi,
ki jih zdaj nikjer več ni.
Muhe brenčijo,
Kapitelj spi,
Gorjanci zlektnjeni na Krko
v daljavo strmijo.

Le zakaj bes, jeza in drugo?
Saj je tak lep dan
in trave so tako mehke!
Saj sem v raju
in čisto blizu večnosti.

Ivan Zoran: Sledivec

Ne vem, zakaj me ime je tvoje zmeraj
tako spominjalo na neulovljivega
sledivca v pampi
in vsaj nekoliko na predvečerni
dotik maestrala.

Če sem kdaj vodil nauzdanega konja
po valjuči travi, do ravninca,
sem te že slišal:
S konjem po valjuči travi
smem samo jaz
in tisti, ki je z mano.

Če sem kdaj legel pod samotno višnjo
in vznal prisluškoval cvrčanju v travi,
sem te že slišal:
Pod to samotno višnjo
ležati vznak, prisluškovati
cvrčanju v travi
smem samo jaz
in tisti, ki je z mano.

Če sem kdaj sklonil se nad kak studenec,
da bi v prgišče si zajel studene vode,
sem te že slišal:
Studenó vodo piti iz tega studenca
smem samo jaz
in tisti, ki je z mano.

Naj sem kjerkoli bil, karkoli želel,
povsod si mi sledila z glasom
zmeraj navzočega sledivca,
zmeraj sem slišal:
To smem samo jaz
in tisti, ki je z mano.

POEZIJA

Nikoli nisem doumel, zakaj
si to ves čas počela z mano.
Si to počela res samo zato,
ker si slutila,
da zame nisi mogla biti le privid?
Ne vem. Morda.

A rahel topli dih, ki sem ga čutil?
... Ničesar več ne vem. Še tega ne,
zakaj me ime je tvoje zmeraj
tako spominjalo na neulovljivega
sledivca v pampi
in vedno vedno bolj na predvečerni
dotik maestrala.

Marjanca Kočevár: Pesem

v soncu
se prithotapiš

dalja se skrči
kot porodna maternica

pritakneš
se mi v telo
kost je razžarjena
da koža zakrkrne

bog
sname kletko z mene
in je prostor
naelektren
kot nevihta

okrogel v zasevku

moštranca
razžarčena
se s stokom
razprši
v prejšnji
NIC

Ladislav Lesar: Metamorfoza

Pokrajina zadihana v nič
strmi v brezkraini čas
in na obzorju se dogaja smrt
mladosti ranjene
Kako bi našel večnost
za srce
Kako bi našel nič

JOŽICA MEDLE: Pogled na Gorjance, akvarel

Pogum

Brezvetrje ne najde
korenin
Tako smo zbegani od
stranpoti
Temni večer in se nemi
gosti
in kri in smrt
Zaganjam se v zobovje
nemoči
Solzivec mi prepreči
pot
in pendreki v demokracijo
zla
In zla je več in smrt
kot upanje velja.

Prišlo je rojstvo od nekje
Strmina zapustila je nebo
in pobegnili smo od norega
pekla
Gosenica se rjavo spremeni
Poskušam beg
pa me nikjer več ni
Samo čebele mi rojijo smrt

Na kalu z žabami sem onemel
zarisan v krog podgorskih bajk
In nisem vedel da je rosa le
da davni beg v brezpotje
čas velja
Leščeje pa je bilo navdih
in steza tja

Marinka Dražumerič:

Že nekaj časa se v javnih medijih po-
javljajo Srbi iz Bele krajine, zaradi knin-
skih dogodkov pa se je zanimanje zanje
še povečalo. Prav je, da razložimo njihov
prihod v Belo krajino in osvetlimo speci-
fičnosti, ki to malo skupino ljudi določajo
za srbsko enklavo.

Srbske selitve in naselitve v Beli krajini
je osvetlilo že zgodovinopisje in pokaza-
lo, da gre za zelo zapletene razmere, saj
naselitev v Žumberak in Belo krajino ni
potekala naenkrat, v krajšem razdobju,
temveč gre za selitve iz Črne gore in Her-
cegovine proti osrednji Srbiji (ena veja) in
proti Liki in Dalmaciji, od tod pa naprej
proti Kordunu in Beli krajini (druga veja).
Sklepamo lahko, da je v Belo krajino pri-
šla tretja ali četrta generacija pravoslav-
nih pribegov iz Hercegovine. Njihovi
vmesni, daljši časovni postanki v Liki in
Dalmaciji so načinu življenja Srbov v Beli
krajini dali neizbrisni pečat okolja, v kate-
rem so živeli. Današnja srbska naselja v
Beli krajini so zanimiva tudi zato, ker so se
ohranile samo še štiri vasi (Bojanci, Ma-
rindol, Miliči, Paunoviči), čeprav jih je bilo
v začetku 18. stoletja precej več in so se-
gala od Poljanske doline do severnega
vznožja Gorjancev do Save.

Kako zapleten in tudi zanimiv je kulturni
in narodnostni položaj, ponazarja droben

Srbi v Beli krajini

primer žumberških grkokatolikov. v pre-
jšnjih stoletjih zasledimo med političnimi
in vojaškimi voditelji grkokatolikov na Hr-
vaškem plemenite Badovince, hrvaške
fevdalce. Badovinac je še danes pogost
priimek v Žumberku in v Beli krajini. V
srbski Mačvi je vas Badovinci. Najstarejši
prebivalci te vasi še danes poznajo ustno
izročilo, po katerem so njihovi predniki
prišli iz vzhodne Hercegovine. To pome-
ni, da se je prvotni del istega rodu oz. ple-
mena selil proti severovzhodu (Srbija),
del pa proti dalmatinski Zagori, Liki in na-
prej do Gorjancev. Eni so tako pravoslav-
ni Srbi (Mačva), drugi Hrvati vzhodnega
obreda (Žumberak), tretji pa Slovenci.

Kdaj in od kcd so se priselili predniki
pravoslavnih Srbov in žumberških grko-
katolikov? Konec 15. in v začetku 16. stol.
je turška ekspanzija proti zahodni Evropi
dosegla vrhunec. Nezadržno turško pro-
diranje proti severozahodu je sprožilo na
Balkanskem polotoku begunski val pa tu-
di resno ogrozilo vzhodne meje avstrijske
države, zato je naselitev pribegov na ne-
mirem mejnem območju podpirala avs-
trijska vlada in jo z nekaterimi olajšavami
delo spodbujala. Vse to je bilo osnova za
organiziranje Vojne krajine, ki je nastala
kot potreba po trajni ureditvi obrambe
proti Turkom. Vojna krajina je segala od

Varaždina do Jadranskega morja in je bi-
la ukinjena šele leta 1871; vanjo so bila
vključena tudi pravoslavna naselja v Beli
krajini in grškokatoliška v Žumberku.

Prvi begunci, imenovani tudi uskoki,
pribegi, rašani, vlahi, so se na Kranjsko
zatekli leta 1526. Njihovo naselitev je v
dogovoru s kraljem Ferdinandom I podpi-
ral Ivan Kobasić, ki je v tem času živel na
gradu Žumberak in je bil tudi sam begu-
nec iz okolice Ogulina; štiri leta kasneje je
sledila druga večja selitev, tej pa še celo
16. in 17. stoletje številne manjše.

Tudi v sami Beli krajini so bili Uskoki
naseljeni najkasneje okoli leta 1530, saj
je znano, da so tega leta prišli begunci iz
cetinske krajine, se naselili v Metliški
marki in na njenem ozemlju kar nekaj let
iskali primeren prostor za stalno naseli-
tev. Prihod Uskokov v okolico Adlešič
lahko povežemo z zidavo gradu Pobrež-
je, ki ga je dal pozidati leta 1549 takratni
general Vojne krajine Ivan Lenković. Ne-
dvomno je s seboj pripeljal svoje ljudi iz
okolice Senja in Like in jih naselil v sa-
mem gradu in njihovi neposredni okolici.
Za Marindol in Miliče smo dobili razlago,
da so se njihovi predniki sprva selili iz
Žumberka v okolico Podzemlja. Ker je bi-

ETNOLOGIJA

lo to ozemlje preveč odprto in neprimerno
za živinorejo, so se preselili na bolj gozd-
nato in za živinorejo, tj. ovčerejo, primer-
nejše področje. Pod vplivom dosedanjih
raziskav in šole pravijo Bojančani, da so
se njihovi predniki naselili v Bojancih leta
1593. Ta letnica je napisana tudi na spo-
minski plošči, ki je vzdana na zunanjšini
cerkve.

Po dosedanjih raziskavah lahko skle-
pamo, da se je del Uskokov priselil v Belo
krajino iz dalmatinsko cetinske krajine,
drugi del pa iz okolice Senja in Like. Ljud-
sko izročilo je enotno v prepričanju, da so
njihovi predniki bežali pred Turki. Bojan-
čani trdijo, da izvirajo od reke Bojane, da
so bili najprej naseljeni v Žumberku (tudi
tam obstaja naselje Bojanci), od koder so
se priselili v Belo krajino, ker niso hoteli
sprejeti uniatastva.

Kakšna je narodnostna podoba v Ma-
rindolu in na Bojancih danes, najbolje po-
nazarjajo značilni odgovori sogovornikov.
Prvi odgovor, ki smo ga dobili zlasti
od starejše generacije, je: »Mi smo pra-
voslavci«. Zamenjavo narodnosti z vero
utemeljujejo s tem, da so bili predniki iz
Črne gore ali Hercegovine, ti pa so se ve-
liko selili in zaradi tega so nekateri prevze-
li katoliško vero, eni so grkokatoliki in go-
vorijo hrvaško, drugi pa slovensko. Vsi pa
naj bi bili iz »iste loze«. Po jeziku se med
seboj skorajda ne ločijo, zato naj bi bila
verska pripadnost tista, ki belokranjske
Srbe loči od žumberških uniatov ali kato-
liških Hrvatov.

Srbi v Beli krajini dobro poznajo pravos-
lavje in njegovo ujetje z narodnostjo v
Srbiji in Črni gori, zato se predstavljajo kot
pravoslavci. Nekateri sicer pravijo, da so
Srbi, a jih pri tem nekoliko motijo razlike v
običajih in nekaterih kulturnih elementih,
ki jih ohranjajo Srbi in Črnogorci, zato so
nekoliko negotovi pri opredelitvi svoje na-
rodnostne identitete. Velika večina da-
našnjih Marindolcev iz srednje in nekoli-
ko starejše generacije je hodila v srbsko
šolo in se brez pomislekov ima za Srbe.
Med njimi je precej borcev NOB, ateistov
in veliko takih, ki so z vero in cerkvijo po-
vezani le še toliko, kolikor praznujejo ne-
katere tradicionalne praznike (božič, veli-
ka noč, slava), in zato pravoslavje razu-
mejo kot versko pripadnost, ki jih narod-
nostno določa.

Ta najštevilnejša skupina se dobro za-
veda, da narodnosti ne določa samo je-
zik, temveč cela vrsta zgodovinskih in kul-
turnih sestavin, ki jih povezujejo s Srbi v
Liki, Bosni in v sami Srbiji. Pri tem se za-
vedajo, da so njihove povezave z matico
samo še zgodovinske. To utemeljujejo z
razlikami v običajih, a vedo, da je osnova
ista za vse Srbe po Jugoslaviji. Nekateri
verski običaji za to skupino niso verski
elementi, marveč kulturni, rekli bi etnološ-
ki. Če so jih pred drugo svetovno vojno
imeli le za verske elemente (slava, praz-
novanje božiča, velike noči), jih zdaj raz-
lagajo kot tradicijo, kar jih prav tako pove-
zuje z vernimi in nevernimi Srbi po
Jugoslaviji. Ta povezanost je lahko samo

»duhovna«, saj sami pravijo, da se po na-
činu življenja in jeziku razlikujejo že od
»Srbijancev« v Liki in Bosni, še bolj pa od
tistih v Srbiji.

Kakor koli že je Valvasor imenoval tur-
ške pribege na območje hrvaškega Žum-
berka in v slovensko Belo krajino —
Uskoke ali Vlahe — vse je pojmoval kot
enotno skupnost (etnos) s skupnim jezi-
kom, vero, kulturo, načinom življenja, s
skupno zgodovinsko usodo in medseboj-
no — tudi sorodniško — povezanostjo.

Bojančani in Marindolčani so zaradi
umika prednikov iz ravnine v nepristopne
gozdove ohranili pravoslavno vero. In
ravno ta je v marsičem vplivala na ohrani-
tev narodnosti. Zdi se, da verska opredeli-
tev ni bila pomembna samo v preteklosti,
saj ima raziskovalec srbskih naselij še
danes občutek, da sta prav pravoslavje in
z njim povezana kultura odločilna pri od-
ločanju za nacionalnost. Tako je vsaj pri
starejših, ki so danes večina prebivalcev
v srbskih vaseh v Beli krajini. Opazili smo,
da tudi mlajši in ateisti »čutijo« nacionalno
specifiko — srbstvo prav v običajih in na-
činu življenja, ki koreninijo v pravoslavju.
Marindolce, ki so vse do druge svetovne
vojne spadali pod Hrvaško, in Bojančane
povezuje s Hrvati isti jezik, skoraj enako
pevsko in plesno izročilo, način gospo-
darjenja in življenja, jih je pa vedno »dolo-
čalo« še nekaj, zaradi česar so se vedno
tudi opredeljevali za Srbe. Gre za prav
takšne okoliščine, kakršne poznamo da-
nes na Kordunu in v Liki.

Milan Markelj: Naš glas v zboru narodov

V svetu tečejo procesi nadnacionalne integracije, enopomenskosti industrializacije in množičnih kultur, hkrati ko se krepi potreba po izražanju različnosti subjektov tega združevanja. Proces je protisloven le navidezno, saj je prava integracija možna le, ko gre za združevanje polnokrvnih subjektov. Nas najbolj usodno zadeva evropsko združevanje, nastajanje evropske skupnosti, kamor bi Slovenci radi, ker tja tudi sodimo, kot nam spričuje tisočletno življenje v tem prostoru in najmanj toliko stare, če ne še starejše civilizacijske in kulturne vezi. Evropa že poje mnogo-glasno, a ubrano pesem iz več grl. Slovenci bi se radi pridružili temu zboru, vendar s svojim glasom, ne samo kot metuljček za vratom jugoslovanskega pevcu.

Zaradi tega nam mnogi očitajo, da ne delujemo v duhu časa, ko v dobi integracij silimo na svoje iz že ustvarjene jugoslovanske skupnosti. Evropa se združuje, svet se vse bolj povezuje, mi pa se anahronistično razdružujemo. Pot v Evropo nam je sicer odprta, vendar pa se po nji lahko zapeljemo samo v jugoslovanskem konvoju, ki se giblje s hitrostjo najpočasnejšega. V evropskem zboru bomo Slovenci peli šele takrat, ko bo Jugoslavija pripravljena in sposobna zapeti v njem, ne da bi s svojim sedaj raskavim in neuglašnim glasom preveč motila.

Toda to, da si izbiramo samostojno pot v evropsko skupnost svobodnih in suverenih narodov in da mislimo na tej poti vztrajati in jo plebiscitarno jasno trasirati, ni protisloven proces, kot bi nam radi vsilili v razmišljanje in počutenje. Slovenci smo lahko del evropske skupnosti narodov samo kot Slovenci, kot samostojen in samoodločujoč subjekt, kot svoj, prepoznavljiv glas, ne pa kot okrasek na suknji koga drugega.

Razen če še sedaj ne velja slovita Cankarjeva opredelitev, da smo hlapci, iz hlapcev rojeni, za hlapce vzgojeni. Potem bomo pač prišli v Evropo, ko bo gospodar velel napreči.

Iz dolenskega arhiva

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino, je ustanova, ki hrani, prevzema, zbira in odkupuje arhivsko gradivo, ki ga nato strokovno uredi in popiše. Arhivsko gradivo imenujemo tiste dele dokumentarnega gradiva, ki imajo trajen pomen za znanost in kulturo. Torej po določenih kriterijih izbrane spise in dokumente, ki nastajajo ali pa so v preteklosti nastali pri upravnih uradih, sodiščih, najrazličnejših ustanovah, društvih in tudi pri pomembnih posameznikih.

Šele z raziskovanjem teh dokumentov je mogoče prikazovanje preteklosti iz najrazličnejših vidikov: politični, gospodarski in družbeni razvoj, razvoj posameznih dejavnosti, razvoj krajev ali različnih območij, podjetij, društev, vsakodnevno življenje, pa tudi življenje in delo posameznikov.

V Dolenjskih razgledih bomo objavljali izbrane arhivske dokumente, ki naj sami pripovedujejo o preteklih dogodkih in s tem budijo zanimanje in spoznavanje minulega časa.

Odkritje Pugljeve spominske plošče

Novomeškemu pisatelju Milanu Puglju je dolensko društvo Krka iz Ljubljane že tri leta po njegovi smrti odkrilo spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši v Kandiji. Objavljena dokumenta nam pričata, kako slavnostno so Novomeščani s pomočjo Sokolskega društva in Olepševalnega društva Novo mesto pripravili proslavo v čast svojemu rojaku. Na predvečer je bila v nabito polni dvorani Sokolskega doma slavnostna akademija, na kateri je o Milanu Puglju govoril slovenski pisatelj Josip Vandot.

Naslednji dan je bil slavnostni sprevod s Trga sv. Florijana (današnji Prešernov trg) preko Glavnega trga do Pugljeve rojstne hiše nasproti današnjega hotela Kandija. Slavnostni govorniki so bili pesnik Oton Župančič, Fran Albreht in Lujo Drenovec. Celotno slovesnost je na filmski trak posnel novomeški slikar Božidar Jakac. O proslavi je tudi obširno poročal časopis Slovenski narod dne 10.10.1932.

Portret pisatelja Milana Puglja na plošči je izdelal akademski kipar Tine Kos, spominska plošča pa je delo akademskega kiparja Franca Goršeta. Ko je bila po vojni rojstna hiša zaradi obnovitve kandijskega križišča porušena, so spominsko ploščo vzdali v avli Študijske knjižnice Mirana Jarca.

Pugljeva akademija

dne 8. oktobra 1932

v Sokolskem domu.

Spored:

1. Lehár, Veliki potpuri iz operete „Dežela smehljaja“ — Sokolski orkester.
2. Radivoj Peterlin-Petrutka, Popotnika — Deklamacija: A. Berkopec (VIII).
3. Govor o Milanu Puglju — Zastopnik Društva slovenskih književnikov.
4. Jenko, Buči morje adrijsko — Oktet osmošolcev.
5. Milan Pugelj, Božič — Recitacija: V. Žbogar (IV).
6. Grieg, Sonata, op. VII, I del — Klavir: E. Logar (VIII).
7. Milan Pugelj, Igra (odlomke) — Recitacija: J. Peterlin (VII).
8. Koroška narod, Pastir'c pa pase ovce tri ... | Mešan mladinski zbor.
Gerbič, Pastirček | Pojdem u rute ...
9. Strauss, Boccaccio, valček | Sok. orkester.
Schönherr, Bratci veseli vsi, koratnica |

OLEPŠEVALNO DRUŠTVO V NOVO MESTU

Vaše blagorodje!

Prosvetni odtsek dolenskega društva „Krka“ v Ljubljani vas je naprosilo, da vam dostavi naslednje vabilo:

V nedeljo, dne 9. t.m. ob 10 uri dopoldne se vrši odkritje spominske plošče pokojnemu slovenskemu pisatelju, tujaknjem rojaku Milanu Puglju na njegovi rojstni hiši na Zagrebaški cesti št. 3 v Kandiji.

Omenjena kulturna slavnost se bo vrnila v večjem obsegu, slavnostni sprejemi in bo v celoti filmena. Kulturna in parohna občina pokojnikovega rojstnega mesta je, da s veliko udležno potaše da zna ceniti svoje zaslužne rojake.

Vljudo vas naprošamo, da se udeležite sprejema in odkritja sami in svojim uradom.

Zbirališče je točno ob 10 uri na Trgu sv. Florijana, kjer se formira slavnostni sprevod.

V Novo mesto, dne 4. oktobra 1932.

[Podpis] t.i.b. predsednik

[Podpis] t.i.b. tajnik

Olepševalno društvo Novo mesto

Sokolsko društvo Novo mesto

Novo mesto, 6.10.1932.

Prejeto: načelstvu

V

Novo mesto.

Podpisano društvo namanja, da priredi v soboto 8. t.m. ob 20 uri v Sokolskem domu Pugljevo akademijo, ki je strogo poučnega značaja.

Program se prilaga.

Zdravo!

Staraosta: *[Podpis]*

Tajnik: *[Podpis]*

[Podpis] M.357/1 2

[Podpis] 2.7.38

Karel Bačer

Gradivo za dolenski biografski leksikon 30

V 28. nadaljevanju dodaj za geslom MIŠIČ MARIJA:

MIŠIČ TONE pravnik

R. 11. sept. 1906 v Češči vasi, u. 27. marca 1944 nad Stražo. Po maturi na novomeški gimnaziji in študiju prava v Zagrebu postal sodnik. L. 1941 se pred Nemci zatekel v Zalog pri Novem mestu, sodeloval z Dušanom Jerebom pri organizaciji OF in rajonskem odboru OF in v okr. komiteju, zajet od domobranec in po hudem mučenju ubit. — 225 let, str. 439. Dol. list 4. apr. 1976 št. 10, str. 21.

NOVAK FRANJO član Snosa in spomeničar

R. 6. marca 1892 v Gradcu pri Metliki, u. 30. jul. 1977 v Ljubljani. Sodeloval od 1941 v NOB in bil član SNOS. Po vojni predsednik RK Slovenije in podpredsednik Slovenske gospodarske zbornice. — Delo 4. marca 1977 št. 52, str. 10 — slika. Delo 1. avg. 1977, št. 175, str. 6 (osmrtnica).

NOVAK IVAN-OČKA, član SNOS in AVNOJ

R. 15. apr. 1898 v Tacnu pod Šmarno goro, u. leta 1973. Od mladih let sodeloval v delavskem gibanju, leta 1941 bil eden od organizatorjev narodnoosvobodilnega gibanja na Notranjskem in v Beli krajini. — Mala splošna enciklopedija II, str. 753.

NOVAK JANEZ šolnik in organist

R. 8. jun. 1823 v Orehovici pri Šentjernej, u. 1. marca 1889 v Šmihelu pri Novem mestu. Učiteljeval je v Škocjanu, Dolenji vasi pri Ribnici, Dol. Toplicah, v Boštanju, Črmošnjicah, Prečni in Šmihelu pri Novem mestu. Trdina v svojih delih večkrat omenja njega in njegove hčere, sloveče cerkvene pevke, posebno Maričko (Slovenske novele, Hudobica). — Trdina ZD VII, str. 397, IX. str. 340. Novak, Gradivo, str. 293.

NOVAK JANKO publicist in urednik

R. 20. dec. 1893 v Dolah pri Litiji. Diplomiral na tehnični visoki šoli v Pragi 1926 in pisal v Elektrotehnični vestnik. — Spominski almanah, str. 318. KLS II, str. 260.

NOVAK JOSIP pesnik

R. 25. dec. 1833 v Podbrezju na Gor., u. 11. nov. 1883 v Kočevju. V ljubljanski gimnaziji je bil eno leto za Levstikom in se z njim spoprijateljil. Kot kaplan služboval na Krki, Vinici in v Žužemberku, kot župnik in dekan pa v Kočevju. Pesmi objavljaval v Vedežu, Glasniku, Danici in drugod. — SBL II, str. 207.

NOVAK JOSIP šolnik, urednik in biograf

R. 29. dec. 1869 v Ljubljani, u. 7. okt. 1934 v Vižmarjih. Bil je 13 let okrajni šolski nadzornik za nemške šole v kočevskem okraju. V rokopisu zapustil dragoceno delo Učitelji in učiteljice na bivšem Kranjskem

pred 1869 (kopija tudi v ŠK M. Jarca), ki ga tu citiramo kot Novak, Gradivo. Ukvarjal se je tudi z ugan-karstvom. — SBL II, str. 207.

NOVAK JOŽEF (p. ANDREJ) filozof, cistercijan

R. okoli 1742 v Gorici, u. 25. apr. 1788 v Stični. L. 1770 je bil v Stični posvečen v duhovnika, deset let kasneje pa je bil profesor logike na ljubljanskem liceju. — SBL II, str. 207.

NOVAK MIHAELA gledališka igralka

R. 27. avg. v Semiču. Diplomirala na oddelku za dramsko igro AG-FRT in postala članica ljubljanskega Narodnega gledališča. Sodelovala tudi pri Radiu Ljubljana. — SGL II, str. 473.

NOVAK PETER strojnik

R. 27. apr. 1937 v Novem mestu, kjer je tudi maturiral. Diplomiral na tehniški fakulteti v Ljubljani — oddelek za strojništvo in 1975 promoviral v Beogradu iz tehničnih znanosti. Napisal vrsto člankov in izdelal več projektov in raziskav s področja ogrevalne in klimatizacijske stroke. — Univerza II, str. 422, III, str. 612.

NOVAK STANE biolog in književnik

R. 1903 v Dobropoljah, u. 1958 v Ljubljani. Pisal ocene naravoslovnih del in črtice iz življenja živali ter pesmi. Izdal pesniško zbirko Osamela senočet (1945) in črtic Živali naše prijateljice (1957). — Biloški vestnik VI/1958, str. 161. Zbornik občine Grosuplje IV/1972, str. 147 — verjetno s sliko. (Navajam po Slov. bibliografiji, ker mi navedeni periodiki tu nista na voljo!)

NOVAK VINKO slikar

R. l. 1842 na Fužinah pri Ljubljani, u. 20. marca 1923 prav tam. Sodeloval kot preroisovalec pri Krajčevi izdaji Valvasorjeve Slave vojvodine Kranjske. Risal in slikal diplome, portrete, pokrajine in cerkvene slike. — SBL II, str. 209. Knjižnica XI/1967, str. 68.

NOVAK ZDRAVKO igralec

R. 25. jan. 1876 v Blagovici, u. 1948 v Karlovcu. Bil je davčni predstojnik v Kranju in Metliki in nastopal kot čitalniški igralec. — Slavistična revija III/1950, str. 162.

OBERGFÖLL JOSEF zgodovinar

R. leta 1853 v Linzu, u. ok. 1921. Kot klasični filolog služboval na kočevski gimnaziji 1875—1908, bil šolski svetovalec in pisal o zgodovini Kočevske. — Gottscheer Kalender 1922, str. 18 — slika.

OBERSTAIN PAVEL (STAYNER DE LAYBACO) humanist in diplomat

R. ok. 1480 v Radovljici, u. po letu 1539. Bil je cesarjev tajnik in univerzitetni kancler na Dunaju, imetnik šmarske župnije na Dol. in arhidiacon v Ribnici. — Simoniti P.: Humanizem na Slovenskem, str. 185—196.

OBLAK-BARCE JOŽICA medic. pisateljica

R. 15. apr. 1918 na Riglju pri Dol. Toplicah. Diplomirala iz biologije na ljubljanski univerzi in postala vodja hematološkega laboratorija na interni kliniki medicinske fakultete v Ljubljani. — Univerza I, str. 384.

OBLAK BOŽO medic. pisatelj

R. 1. okt. 1922 v Novem mestu, u. 28. jan. 1986 prav tam. Študiral na novomeški gimnaziji, promoviral na ljubljanski univerzi ter postal magister javnega zdravstva. S članki sodeloval v Zdravstvenem vestniku in Dolenjskem listu. — 225 let, str. 447. Dol. list 21. okt. 1982 št. 42, str. 2 — slika. Delo 29. jan. 1986 (osmrtnica).

OBLAK-ČARNI MARIJA arhivistka in zgodovinarica

R. 20. dec. 1932 v Krmelju. Diplomirala iz zgodovine na ljubljanski univerzi. Direktorica Arhiva SRS, soavtorica zbornika Dokumenti ljudske revol. v Sloveniji. NRazgl 6. okt. 1989 št. 19, str. 564 — slika.

OBLAK POLDE geograf in pesnik

R. 11. nov. 1924 v Medvedah. Kot profesor služboval tudi v Stični. — Slovenska književnost 1945—1965, str. 410.

OBRAČUNČ RUDOLF-CEDRIC partizanski zdravnik

R. 24. marca 1905 v Zidanem Mostu, u. 22. maja 1978 v Ljubljani. L. 1943 prevzel na Rogu dolžnost vodje sanitetnega oddelka Glavnega štaba NOV in POS. — Ko je ko 1970, str. 734. Delo XVII/1975 27. marca št. 72, str. 9 — slika.

OBREZ IVO rentgenolog

R. 29. nov. 1930 v Novem mestu, u. 25. febr. 1989 v Ljubljani, pok. v Novem mestu. Maturiral na novomeški gimnaziji, promoviral na medicinski fakulteti v Ljubljani (1955) in 1971 postal doktor medicinskih ved. Izpopolnjeval se na univerzi v Stanfordu v Kaliforniji in bil kasneje tam gostujoči profesor. Redni profesor rentgenologije na lj. univerzi. Prvi v Jugoslaviji uvedel rentgenske raziskave srca in ožilja. — 225 let, str. 373. Delo 4. marca 1989 št. 52, str. 2 — slika. Univerza III-2, str. 889 (z bibliografijo).

OCVIRK VASJA književnik

R. 30. apr. 1920 v Medvodah na Gor., u. oktobra 1985. Sodeloval v NOB od 1942 in napisal trilogijo o partizanstvu na Dolenjskem: Hajka (1957), Soncu ni verjeti (1960) in V novo zimo (1961). — Slovenska književnost 1945—1965 II, str. 411. Delo 15. okt. 1985 (nekrolog).

OGOREK JOŽEF klasični filolog

R. leta 1844 v Dombowi na Poljskem, u. po letu 1908. Poučeval na novomeški gimnaziji (1874—1881) in objavil v šolskih izvestjih tri razprave o rimski književnosti, v reviji Kres pa poročal o poljski književnosti. Po ženini smrti stopil v celovško bogoslovje in postal kanonik. — 225 let, str. 332, 111/112 — skupinska slika. Clarici K., Knjiga moje mladosti, str. 138. Picigas II, str. 259.

OGRIN ANTON bančnik in urednik

R. 21. jun. 1896 v Novem mestu, u. 29. sept. 1982 v Ljubljani, pok. v Novem mestu. Študiral na novomeški gimnaziji in služboval v Mestni hranilnici v Novem mestu do odhoda v partizane 1943. Bil je tajnik Denarnega zavoda Slovenije. — Bančni vestnik 1976 št. 76, str. 173 — slika. BV 1982 št. 10, str. 205 (osmrtnica).

OGRIN FRAN pravnik in publicist

R. 25. jan. 1880 na Vrhniki, u. 6. nov. 1958 v Ljubljani. Študiral na Dunaju in promoviral l. 1908. Služboval v Novem mestu, Črnomlju in Kočevju, kjer je bil okrajni glavar. Dal pobudo za ustanovitev hiralnici v Kočevju, Ribnici in Vel. Laščah. Napisal je veliko člankov o tujskem prometu, gospodarstvu in pravu ter knjigi Slike iz Belokranjine (narodopisne črtice) in Državnoznanstvo. SBL II, str. 219. Kamniški zbornik V/1959, str. 273 (smrtni podatki).

OGRIN MIRAN publicist in prevajalec

R. 29. sept. 1914 v Črnomlju, u. 15. nov. 1985 v Ljubljani. Diplomiral pred vojno na pravni fakulteti v Ljubljani, po vojni pa še na filozofski. Po kapitulaciji Italije odšel v partizane. Veliko popotoval po svetu in objavjal potopise v časopisu in samostojnih knjigah: Srednji vzhod, Od Nila do Kartagine, Na jugu sveta idr. — Delo 20. nov. 1985, str. 2 — slika. ND 24. nov. 1985, str. 8. Moder J., Slov. leksikon novejšega prevajanja, str. 222.

OGRIN ROMAN politični delavec

R. 11. jun. 1931 na Glincah pri Ljubljani, u. 26. jan. 1984 v Ljubljani. Učiteljeval na Klenoviku in v Mokronogu, dolgo let deloval v Trebnjem kot politični delavec in bil član CK ZK Slovenije. — Ko je ko 1970, str. 738. Delo 27. jan. 1984, str. 2 — slika.

OGRINC VILJEM astronomski pisatelj

R. 27. apr. 1845 v Trebnjem, u. 22. maja 1883 v Ljubljani. Maturiral na novomeški gimnaziji, študiral pravo na Dunaju in bil sodnik v Metliki. Kot osmošolec objavljaval v Novicah poljudne članke iz astronomije, ki kažejo obsežno strokovno znanje. Pozneje se je izneveril slovenstvu. — SBL II, str. 220.

OGRINEC JOSIP pisatelj in prevajalec

R. 5. apr. 1844 v Podgorju pri Kamniku, u. 13. maja 1879 v Vinokovih. V letu 1872/73 poučeval na novomeški gimnaziji matematiko, prirodoznanstvo in risanje, dasi je bil po študiju naravoslovec. Po Erjavčevem zgledu je pisal podobe iz narave, povesti in novele. Svoje čase je bila zelo priljubljena njegova komedija V Ljubljano jo dajmo. — SBL II, str. 221. 225 let, str. 332.

OGRINEC-REISNER MIMI igralka

R. 11. jan. 1876 v Labinu, u. 14. sept. 1920 v Ljubljani. Igrala tudi v Novem mestu. — SGL, str. 482. SBL III, str. 74 (pod geslom Reisner Mimi).

OKROGLIČ AVGUŠTIN gradbenik
R. 19. nov. 1900 v Kalu nad Kandalom, u. 19. jul. 1981 v Novi Gorici. V Ljubljani opravil delovodsko šolo in imel v Novem mestu gradbeno podjetje. Po kapitulaciji Italije prišel iz taborišča Gonars v domače kraje in se vključil v NOB. Pod njegovim vodstvom je SGP GORICA postal eno vodilnih gradbenih podjetij. — Prim SBL 10. sn., str. 525. DEN 22. nov. 1980 št. 46, str. 8 — slika.

OMERSA MIHAEL glasbenik

R. 28. sept. 1869 v Kamniku, u. 23. apr. 1742 na Igu, kjer je služboval kot župnik od 1715. — SBL II, str. 225. SGL, str. 483 (smrtni datum).

OMERZA FRANC prevajalec in režiser ter urednik

R. 28. marca 1885 v Župeči vasi pri Krškem, u. 17. dec. 1940 v Šentvidu nad Ljubljano. Študiral je na novomeški gimnaziji, bogoslovje v Ljubljani in klasično jezikoslovje na Dunaju ter postal profesor škofovske gimnazije v Šentvidu. Prevajal je iz latinščine in grščine ter tudi sam pisal latinske verzje. — SBL II, str. 226. SGL, str. 483.

OMERZA IVAN — **JOHAN** narodni heroj

R. 17. okt. 1921 v Livoldu, u. 26. marca 1943 v Jelenovem Zlebu. — Zbornik narodnih heroja Jugoslavije, str. 547 — slika.

OMERZA ZDRAVKO logoped in surdopedagog

R. 13. febr. 1902 v Krškem, u. 20. nov. 1985 v Ljubljani. Bil je predavatelj logopedije na PA v Ljubljani in je napisal knjige Logopedija, Naglušni otrok, Predšolski gluhi otrok. — Prosvetni delavec 25. okt. 1982 št. 16, str. 10. Iz sveta tišine 1985 — december, str. 7.

OPARA MIRKO strojnik

R. 12. jul. 1938 v Dol. Nemški vasi. Maturiral na novomeški gimnaziji, diplomiral na ljubljanski univerzi iz strojništva in dosegel doktorsko čast. Tam predava strojništvo. Za svoje delo prejel Kidričevo nagrado. — Univerza II, str. 422. Dol. list 20. apr. 1978 št. 16, str. 26 — slika.

ORAŽEM KAREL publicist

R. 1923 v Malem Logu. Piše članke in reportaže iz življenja v Ribniški dolini ter objavlja v Dolenjskem listu, Ljudski pravici, TV-15 idr. — Debeljak J.: Plenkača pesmi poje, str. 147. Dol. list 21. febr. 1980 št. 8, str. 24 — slika.

ORAŽEN IVAN zdravnik in mecen

R. 8. febr. 1869 v Kostanjevici na Dol., u. 11. marca 1921 v Ljubljani. Maturiral na novomeški gimnaziji, na dunajski univerzi promoviral za doktorja medicine. Bil je starosta Slovenske sokolske zveze in prvi starosta Jugoslovanskega sokola. Svoje premoženje je zapustil medicinski fakulteti v Ljubljani za ustanovitev Oražnevega doma. SBL II, str. 227.

OREHEK ANDREJ zadržan

R. 29. nov. 1878 v Krašah pri Moravčah, u. 18. avg. 1935 v Ljubljani, pok. v Strugah. Pisal v Vrtec in kot duhovnik služboval v Dobrepoljah in Strugah pri Dobrepoljah. Bil član ljubljanske Zadrage. — Slaviščična revija III/1950, str. 162. Stražar S.: Moravska dolina, str. 420.

OREL TINE šolnik, planinec in urednik

R. 9. febr. 1913 v Trzinu, u. junija

1985 pri Vel. Lošnju, pok. v Celju. Diplomiral na ljubljanski univerzi iz slavistike in kot profesor služboval v Kočevju, Črnomlju in Celju ter na PA v Ljubljani. Pisal v Planinski vestnik in bil po vojni dolgo let njegov urednik. Prevajal iz franc., nem., italijan. in ruščine. — PV XC/1985 št. 9, str. 385 — slika. Slov. književnost (1982), str. 251.

OREL VLADIMIR pravnik in sadjar

R. 12. okt. 1886 v Prvačini, u. 25. nov. 1973 v Ljubljani, pok. v Ivanjem gradu. Študiral pravo v Pragi in kot odvetnik služboval pred drugo vojno tudi v Mokronogu. — Prim SBL 11. snopič, str. 531.

OREŠNIK JOŽEF — **LEPSTAN-SKI** nabožni pisatelj

R. 3. nov. 1797 v Škocjanu pri Dobravi, u. 5. nov. 1869 na Podgradu na Dol. Študiral na novomeški gimnaziji in kot duhovnik služboval v Semiču, Šmartnem pri Litiji, Leskovcu, Šentjerneju in na Podgradu. Pisal v Zgodnjo danico in Drobnotine. — SBL II, str. 230. (Po napisu na nagrobniku bil rojen v Lepstanu pri Klenovniku.)

OROŽEN FRAN geograf

R. 17. dec. 1853 v Laškem, u. 26. nov. 1912 v Ljubljani. Kot profesor služboval tudi v Novem mestu (1886). Pisal geografske razprave in učbenike ter planske spise. Glavno delo pa je Vojvodina Kranjska (v dveh delih). — SBL II, str. 231.

OSOLNIK BOGDAN politični delavec, urednik in publicist, spomeničar

R. 13. maja 1920 v Borovnici. Študiral na novomeški gimnaziji, študij prava je zaradi vojne prekinil. Sodeloval v NOB in bil član Pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko, član ŠNOS, po vojni pa urednik Ljudske pravice, direktor Radia Jugoslavije, diplomat itd. Poleg številnih publikacij napisal spomine Z ljubeznijo v novi čas (1989). Prejel po vojni številna odlikovanja in je častni občan občine Trebnje. Encikl. Jugoslavije VI, str. 394.

OSOLNIK MARJAN diplomat

R. 11. jan. 1929 v Novem mestu (brat Bogdana). Študiral na novomeški gimnaziji in diplomiral na diplomatski šoli. Opravljal razne diplomatske službe, med drugim tudi v veleposlaništvu v Washingtonu. Prejel številna visoka odlikovanja. — Delo 28. dec. 1983 št. 300, str. 2 — slika.

OSTANEK FRANCE zgodovinar šolstva in muzealec

R. 6. febr. 1902 v Ljubljani, u. 2. jun. 1989 prav tam. 1925—1929 učiteljeval v Sodražici, po vojni organiziral in dolgo let vodil Slovenski šolski muzej v Ljubljani, urejal Popotnika in napisal vrsto razprav o šolstvu, organiziral razstave itd. Prejel med drugim Žagarjevo in Valvasorjevo nagrado. — SodP XL/1989, št. 7/8, str. 435. Kronika XXV/1977 št. 1 — str. 57 — slika.

OVEN ANTON lit. zgodovinar in urednik

R. leta 1905 v Stranski vasi pri Semiču, ubit 19. maja 1942. Maturiral I. 1925, diplomiral iz slavistike na univerzi v Ljubljani 1933. Kot profesor služboval v Mariboru, bil član ustanovnega odbora OF za Semič, nato se z njim razšel. Sodeloval v Ljubljanskem zvonu, urejal časopis Na mrtvi straži, izdal študij

o Prešernovem Krstu in Ksaverju Mešku ter učbenik češčine. — Črne bukve, str. 132, Saje F.: Belogardizem, 2. izd., str. 364. Dolenjski list 23. febr. 1989 št. 8, str. 8; 7. dec. 1989, št. 49, str. 8; 18. jan. 1990 št. 3, str. 9.

OVEN JOŽKO pisatelj in prevajalec

R. 20. jun. 1890 pri Sv. Križu pri Litiji, u. po drugi svetovni vojni. Po poklicu bil krojač in je živel v Ameriki ter tam pisal povesti in igre. — Naši na tujih tleh, str. 450. Moder J.: Slov. leksikon novejšega prevajanja, str. 225.

OZIMEK EVSTAHIJ (JOŽEF) frančiškan in urednik

R. 24. jan. 1817 v Šentvidu pri Stični, u. 20. febr. 1998 v Ljubljani. Obiskoval osnovno šolo in delno gimnazijo v Novem mestu, stopil v frančiškanski red in bil dvakrat provincial. Bil je urednik znamenitega Cvetja in vrtov sv. Frančiška, vendar sam vanj ni pisal. — SBL II, str. 239.

OŽBOLT ANTON pisatelj, Kajuhov nagradjenec

R. 28. sept. 1919 v Belici v Čabranski dolini, u. 16. jul. 1976 v Ljubljani, pok. v Kočevju. Bil med organizatorji NOB v Čabranski dolini. Po vojni sodeloval v Lovcu in opisoval NOB. Knjige: Šerčerjeva pot, Utrinki iz podzemlja, Dežela Petra Klepca. — Dol. list 18. okt. 1973 št. 42, str. 24 — slika. TV—15 XIV/1976 29. jul. št. 30, str. 15.

OŽBOLT FRANCE spomeničar

R. 9. maja 1921 v Kočarjih pri Kočevju, u. 14. maja 1986 v Kočevju. Bil je borec Kočevskega odreda in Cankarjeve brigade in je 1944 v Semiču napisal himno Slovenski pionirji, ki se ponekod napačno pripisuje Antonu Ožboltu. — TV—15 10. marca 1983 št. 10, str. 6. Dol. list 22. febr. 1979 št. 8, str. 41 — slika. Delo 15. maja 1986 (osmrtnica).

OŽBOLT JOŽE narodni heroj

R. 4. jan. 1922 v Belici pri Kočevju. V NOB sodeloval od 1942. Končal višjo vojno akademijo. — KO je ko 1970, str. 747. TT 19. dec. 1973 št. 51, str. 3 — slika.

PACE ANTON pravnik in prevajalec

R. 14. nov. 1851 na gradu Turnu pri Sv. Križu pri Litiji, u. 28. dec. 1923 na Dunaju. Rod grofov Pace-tov je furlansko-tržaškega porekla. Mlademu Antonu je bil na domu domači učitelj pisatelj Fran Levstik. Po dovršenih pravnih študijih je stopil v politično-upravno službo in se naglo uveljavil. Bil je tudi okrajni glavar v Kočevju. Pod Levstikovim vplivom se je navdušil za Prešerna in je še kot gimnazijec izdal knjižico nemških prevodov njegovih pesmi. — SBL II, str. 242.

PACEK FRANC ilustrator

R. v Vel. Podlogu pri Krškem, u. I. 1942. Kot interniranec v Bileci ilustriral album z znano pesmijo »Bilečanka« in ga posvetil Milki Kerinovi. — Zbornik fotografij iz delavskega gibanja... I, str. 378 — slika.

PACEK JOŽE politični delavec

R. 13. marca 1934 v Vel. Mraševem pri Krškem. Od I. 1978 bil član republiškega izvršnega sveta. Delo 1. okt. 1980, str. 6 — slika.

PACHEINER FRANC šolnik

R. 11. jan. 1900 v Vel. Laščah, u. 13. febr. 1960 v Ljubljani. Kot profe-

sor slovenščine in nemščine služboval na kočevski gimnaziji. Soavtor predvojnih nemških jezikovnih vadnic, slovnice in čitank za srednje šole, po vojni soavtor Slovenske jezikovne vadnice za nižje razrede srednjih šol (1951). — Stalež 1928, str. 6 (rojstni podatki). Za smrtne podatke se zahvaljujem prof. Jožetu Severju.

PACHERNECKER LENART nabožni pisatelj

R. v I. pol. 16. stol. verjetno na Koroškem, u. 30. sept. 1580 v Kostanjevici na Dol. Bil cistercijan v Vetrinju, nazadnje opat v Kostanjevici. Leta 1574 je v Gradcu izdal prvo slovensko katoliško knjigo, kratki katekizem, naperjeno zoper protestantizem. Knjiga sama ni ohranjena, o njej pa vemo le, kar je napisal Trubar v Katekizmu z dvema izlagama. — SBL II, str. 243.

PADAR (PADER) ALOJZIJ trapist

R. 6. jul. 1854 na Gajničah pri Grosupljem, u. 8. dec. 1880 prav tam. Študiral na učiteljski v Ljubljani, nato odšel k trapistom v Banjaluko in se 1880 vrnil domov. Napisal je brošuro Zakon in žena (Novo mesto, 1880); ostali spisi so se po njegovi smrti izgubili. — SBL II, str. 243.

PADERŠIČ VINKO narodni heroj

R. 18. apr. 1916 v Tržišču pri Trstu, u. 23. sept. 1942 v Zagradu pri Novem mestu. Študiral je na novomeški gimnaziji in 1941 diplomiral na slavističnem oddelku ljubljanske univerze. L. 1941 postal član Okrožnega odbora OF za Dolenjsko in pomagal organizirati partizanske enote na Gorjancih. Obkrožen od nasprotnikov se je po daljšem brezupnem odporu v Beceletovi jami sam ustrelil. — 225 let, str. 485 s sliko.

PAHOR KAROL glasbenik in skladatelj

R. 6. jul. 1896 pri Sv. Ivanu v Trstu, u. 27. nov. 1974 v Ljubljani. Po ital. kapitulaciji je odšel v partizane, kjer se je začelo njegovo najplodnejše ustvarjalno delo. Organiziral je invalidski pevski zbor. Po vojni bil profesor na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Prim. SBL 11. snopič, str. 985. Muzička enciklopedija III (1977), str. 25 — slika.

PAJK ANDREJ Napoleonov vojščak na Ruskem

R. 1789 na Hudem pri Ivančni Gorici, u. 8. dec. 1871 v Gabrju pri Stični. Udeležil se je Napoleonovega pohoda v Rusijo in v svojem 74. letu popisal, kar je doživel kot vojak. Njegov rokopis je pisatelj Jurčič pripravil za tisk in ga objavil v Slovenskih večernicah 1865 pod naslovom Spomini starega Slovenca. — Jurčičevi Zbrani spisi (ur. dr. I. Prijatelj) II, str. 298. Zbrano delo (ur. dr. Mirko Rupel) III, str. 319.

PAJNIČ EDVARD pravnik in botanik

R. 19. okt. 1872 v Novem mestu, u. 31. marca 1952 v Ljubljani. Maturiral na novomeški gimnaziji in 1897 promoviral za doktorja prava v Gradcu. Služboval tudi v Novem mestu in Vel. Laščah in bil nazadnje v Ljubljani državni pravnik ter predsednik senata višjega deželnega sodišča. Napisal več pravnih del in se kot amater ukvarjal z botaniko. — SBL II, str. 259. Proteus XIV/1951—52, str. 337 — slika.